

Загальна редакція:
Устименко В.А., директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», член-кореспондент НАН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Рецензенти:
доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р.А.
доктор економічних наук, професор Забідоцька І.В.

Рекомендовано до друку Вченою радою Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» (протокол № 1 від 30 січня 2023 року)

Б 59 **Бізнес і права людини в Україні: проблеми та рішення під час війни і повоєнного відновлення/збірник матеріалів II-го Всеукраїнського конкурсу наукових робіт / за заг. ред. Устименка В.А.; ред.-упоряд. Санченко А.Є., Градобова Є.С., упоряд. Ершов В.В. – Київ: ВАІТЕ, 2023. – 408 с.**

ISBN 978-617-7627-20-2
ISBN 978-617-14-0056-6

Збірник містить матеріали наукових і експертних досліджень з питань бізнесу та прав людини під час війни і повоєнного відновлення, що підготовлені учасниками II-го Всеукраїнського конкурсу наукових робіт здобувачів вищої освіти та молодих вчених, присвяченого 25-річчю заснування інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також провідними вітчизняними науковцями й експертами. Висвітлюються теоретичні та практичні аспекти різноманітних проблем і можливих рішень щодо гарантування забезпечення та належного захисту комплексу прав людини державною і місцевою владою та суб'єктами господарювання під час правового режиму воєнного стану в Україні, відновлення і сталого розвитку нашої держави у повоєнний період.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів різних спеціальностей закладів вищої освіти, працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, фахівців-практиків, суб'єктів господарювання та їх об'єднань, широкої зацікавленої громадськості.

The collection contains materials of scientific and expert research on business and human rights during the war and post-war reconstruction, prepared by the participants of the II-nd All-Ukrainian competition of students of higher educational establishments and young researchers, dedicated to the 25th anniversary of the establishment of the institution of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights, as well as by leading domestic scientists and experts. The theoretical and practical aspects of multifaceted problems and possible solutions regarding guaranteeing the provision and proper protection of the complex of human rights by state and local authorities and business entities during the legal regime of martial law in Ukraine, the restoration and sustainable development of our state in the post-war period are highlighted.

For researchers, teachers, postgraduate students and students of various specialties of higher educational establishments, employees of public authorities and local self-government bodies, practitioners, businesses and their associations, the general public interested.

Підготовлено за сприяння Програми розвитку ООН в Україні в рамках Проєкту «Належна обчисливість щодо прав людини в глобальних ланцюгах постачання: впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини для справедливого відновлення», що реалізується за фінансової підтримки Уряду Японії в Україні.

Викладені у цьому виданні погляди належать авторам і за жодних обставин не можуть вважатися тлумаченням, що виражають офіційну позицію ООН. Наведені інформація та розробки дозволені для вільного копіювання, перевидання та поширення на всій території України всіма способами, якщо вони здійснюються безоплатно для кінцевого споживача та якщо за такого копіювання, перевидання та поширення зроблене обов'язкове посилання на автора і суб'єкта майнового права на цю інформацію та розробки.

ISBN 978-617-7627-20-2
ISBN 978-617-14-0056-6

© Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», 2023
© Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, 2023
© Донський науковий центр НАН України та МОН України, 2023
© Програма розвитку ООН в Україні, 2023
© Офіс аналітики та консультацій з питань сталого розвитку, 2023
© Український координаційний центр з підвищення правової освіти населення, 2023
© Авторі конкурсних наукових робіт і статей, 2023

ПЕРЕДМОВА	7
Володимир УСТИМЕНКО , Директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»	7
ВСТУП	13
Дмитро ЛУБІНЕЦЬ , Уповноважений Верховної Ради України з прав людини	13
Олена КОЛОБРОДОВА , Представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з соціальних та економічних прав	15
Олена УРСУ , очільниця команди за напрямом «Демократичне врядування» Програми розвитку ООН в Україні	16
Олексій ШКУРАТОВ , Заступник Міністра освіти і науки України з питань європейської інтеграції, доктор економічних наук, професор	18
Олександр ГРИБАН , Заступник Міністра економіки України, кандидат економічних наук	19
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ РОБОТИ ПЕРЕМОЖЦІВ КОНКУРСУ	21
1.1. НАУКОВІ РОБОТИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ	22
Юлія МАЗУР , Формування стратегії розвитку цифрової економіки України	22
Павло ВЕЛИЧКО , Роль концепції бізнесу і прав людини в законодавчому регулюванні економічної відбудови України	32
Юлія ПЕРЕГУДА , Сталий розвиток підприємств тваринництва (на прикладі птахівництва)	40
1.2. НАУКОВІ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	48
Олександр ПАШИНІН , Реалізація права власності у сфері господарювання за принципом належної обачності	48
Діана ЯРОВА , Делегована законотворчість як засіб державного регулювання відносин у сфері господарювання	57
Тетяна КРИВЕНЬКА , Релокація бізнесу в Україні: вплив на права людини та економіку в умовах війни	65

Яна БУРЛАКА , Особливості розробки продуктового портфеля туристичного підприємства в післявоєнний період в Україні	73
Наталія БАЛІЦЬКА , Участь органів місцевого самоврядування у забезпеченні дотримання прав людини під час воєнного стану у контекстах впровадження підходу «безбар'єрності» та принципів циркулярної економіки (за матеріалами Звенигородської міської ради Черкаської області)	79
Дар'я ЗАЙКА , Право на бронювання працівників IT-сфери в Україні: надійний тил чи потужний фронт?	87
Дар'я САФРОНОВА , Відновлення агропромислового комплексу України як основа забезпечення її стратегічного розвитку та економічної безпеки	95
Діана ХАРЧУК , Оптимізація діяльності публічних органів влади щодо впровадження політики безбар'єрності в Україні	103

РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЧЕНИХ ТА ЕКСПЕРТІВ-ПРАКТИКІВ 113

Світлана БОБРОВНИК , Конституційно-правовий механізм захисту прав людини: поняття та функції	114
Ольга БОЙКО , Вплив війни на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні	119
Єлизавета ГРАДОБОВА , Відкритість міста як необхідна умова додержання прав людини під час війни та повоєнного відновлення	129
Богдан ДЕРЕВ'ЯНКО , Проблеми забезпечення рівності прав людини під час війни	138
Олег ЗАЙЧУК, Юрій ЗАЙЧУК , Деякі аспекти механізму відшкодування Російською Федерацією втрат і збитків України	145
Алла ЗІНЧЕНКО, Марина САПРИКІНА , Практики сталого розвитку підприємств України під час війни	154
Веста МАЛОЛІТНЕВА , Роль публічних закупівель у забезпеченні виробництва та використання біомаси в Україні на засадах сталого розвитку	162
Алевтина САНЧЕНКО , Контекст впровадження Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини в Україні воєнного часу	168
Анастасія ТОКУНОВА , Соціальна складова міжнародної концепції вторинного ресурсокористування: перспективи правового розвитку в Україні	180

Наталія ШАКУРО , Міжнародні засади захисту культурних прав людини під час війни	188
--	------------

РОЗДІЛ 3. ОБРАНІ РОБОТИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ ТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ – УЧАСНИКІВ КОНКУРСУ 195

Валерія ВОВК , Проблеми та перспективи дотримання бізнесом прав людини на етапі енергетичної трансформації в умовах війни в Україні	196
Дмитро ВЛАДИЖЕНСЬКИЙ , Проблеми та особливості реалізації та захисту інформаційних прав людини за обставин воєнного стану в Україні	205
Вікторія ГАЛАЙЧУК , Вплив війни на бізнес і права людини в аграрному секторі економіки України: виклики та можливості	210
Марта ГІЛЕЦЬКА , Актуальні шляхи відновлення України у повоєнний час: розвиток економіки та захист прав людини	218
Руслана ДЕГТЯР , Дистанційна форма роботи під час дії правового режиму воєнного стану в Україні: проблеми і особливості	224
Василь ДЬОРДЬ , Орієнтири українського бізнесу в умовах воєнного часу. Конкуренція нерівність чи прогалини у законодавстві?	230
Сергій ІГНАТЕНКО , Спрощена система оподаткування в умовах воєнного стану в Україні	236
Арсеній КОВАЛЬОВ , Сучасні проблеми транспортної галузі України та шляхи її повоєнного відновлення	246
Леонід КОНСТАНТИНОВСЬКИЙ , Проблеми і особливості реалізації корпоративної соціальної відповідальності підприємств сфери ритейлу у захисті персональних даних за обставин воєнного стану в Україні	254
Ірина КОСОЛАПОВА , Електронна демократія та використання BANKID і технології BLOCKCHAIN для її розвитку в Україні	265
Катерина ЛАПЧЕВСЬКА , Правове забезпечення антикорупційного комплаєнсу у сфері трудових відносин в Україні	276
Валентина ЛИШЕНЮК , Правове регулювання консалтингової діяльності приватних військових компаній в Україні	284
Анна МАНЕЛЮК , Забезпечення екологічної безпеки у господарській діяльності під час актів воєнного тероризму на Запорізькій АЕС у березні-серпні 2022 року	291

*Наталія БАЛІЦЬКА,
здобувачка вищої освіти,
Білоцерківський національний аграрний університет*

**УЧАСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ У КОНТЕКСТАХ
ВПРОВАДЖЕННЯ ПІДХОДУ «БЕЗБАР'ЄРНОСТІ»
ТА ПРИНЦИПІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ
(за матеріалами Звенигородської
міської ради Черкаської області)**

Постановка проблеми. Питання безбар'єрності та циркулярної економіки як одних з основних аспектів розбудови соціально справедливого, інклюзивного та екологічно відповідального середовища гостро постало перед Україною, особливо у період кризи із запровадженням воєнного стану внаслідок військової агресії РФ проти України. Це посилює необхідність удосконалення таких механізмів крізь призму розширення участі органів місцевого самоврядування у справі забезпечення дотримання прав людини.

Забезпечення безперешкодного доступу до об'єктів фізичного оточення, інформації, цифровізованих, аналогових державних і соціальних послуг, рівних умов участі у всіх сферах життя суспільства, можливостей для занять фізичною культурою та спортом, культурного й креативного вираження, рівного доступу до культурних послуг, цінностей, спадщини, рівної участі у політичних процесах та громадській діяльності, рівних можливостей і вільного доступу до освіти, сфери зайнятості й заняття підприємництвом на рівні із якісним переходом країни від вичерпної лінійної моделі економіки «take-make-dispose» до циркулярної «reduce-reuse-recycle» є сучасним викликом для України.

Це сприятиме покращенню економічного клімату країни, створенню нових ринкових ніш (як-от: ремануфактуринг, інжиніринг, екологічно стала переробка, сортування та ін.), припливу інвестицій, а також формуванню нових бізнес-моделей, поряд із залученістю до імплементації та повною віддачею таких підходів комунальними та державними установами із включенням відповідних стейкхолдерів, здатне вивести Україну на новий рівень сталого розвитку, безбар'єрної мобільності та «eco-friendly» ресурсоефективності. Але для цього необхідні, насамперед, результативні інституційні та виважені інфраструктурні зміни, потужні технологічні та соціальні інновації, зміна шаблонів поведінки та спеціальні пакети

й програми державного стимулювання з відповідними програмами їх реалізації на місцях.

Отже, дослідження практичних аспектів участі органів місцевого самоврядування у забезпеченні дотримання прав людини в умовах воєнного стану на засадах формування безбар'єрного середовища та принципів циркулярної економіки є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок ХХІ ст. ознаменувався активізацією наукових і практичних пошуків нової, адаптованої до сьогодення, моделі національної економіки, її інтеграції у світовий соціально-економічний простір. Однією із суттєвих властивостей такої моделі є її соціальна та екологічна спрямованість, що реалізується, зокрема, через впровадження підходу безбар'єрності та принципів циклічної економіки. Дослідженню зазначених питань присвячені наукові розвідки як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. В Україні не забарилася реакція й політикуму, що відобразилося у відповідних нормативно-правових документах (табл. 1).

Отже, нині для розв'язання проблеми досягнення сталого розвитку у світі загалом, та в Україні зокрема існує гостра потреба у переході до інклюзивної та циркулярної економіки (концепція декаплінгу).

Попри ґрунтовні наукові напрацювання і постійно зростаючий обсяг дослідницьких та аналітичних праць в царині сталого розвитку (О. Амоша, В. Геєць [8], Б. Данилишин, Г. Дейлі, Л. Катан, О. Лайко, Ю. Паршин [9], О. Пирог, В. Сіденко [10], Р. Солоу, Б. Хейфец та ін.), безвідходного циркулярного виробництва (А. Бабак, Т. Бергер, Н. Бокен, П. Ван Леувен, В. Гаас, М. Гайсдорфер, І. Зварич, Д. Каррез, П. Саваге, Д. Сергієнко, А. Таранцова) та безбар'єрного інформаційного, освітнього й інклюзивного середовища (Д. Голдберг, Н. Ільченко, Р. Картер, Ф. Крид, Р. Мейо, С. Оксамитна, М. Олсон, Ю. Савельєва), ми вважаємо, що багатогранність взаємодії цих двох категорій потребує подальшого вивчення.

Таблиця 1

Тлумачення понять «безбар'єрність» та «циклічна економіка» у публікаціях вітчизняних і зарубіжних вчених, нормативно-правових актах міжнародних організацій та України

Джерело	Тлумачення
Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року	Безбар'єрність – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності [1]
С. Зубченко, Ю. Каплан, Ю. Тищенко (2020), С. Богданов, Б. Мойса (2017)	Об'єктами політики інклюзії та безбар'єрності є цільові групи осіб з функціональними порушеннями працездатності та інвалідністю, людей старшого віку, матерів з дітьми до 6 років, дітей, що залишилися без батьківського піклування, молоді, національних меншин, міграційних спільнот тощо [2, с. 4]. Напрямами політики є їх залучення до соціальних процесів, суспільної інтеграції, досягнення реальної рівності у різних сферах суспільно-політичного, економічного життя на засадах недискримінації, квотування робочих місць тощо [3, с. 31].
Т. Кочубей (2021)	Безбар'єрне середовище – умови, що дозволяють людям з інвалідністю пересуватися безпечно, вільно та користуватися всіма спорудами в межах забудованого середовища, дорогами, парками, садами та іншими місцями. Метою безбар'єрного проектування є створення середовища, що підтримує незалежне функціонування людей, щоб вони могли брати участь у всіх заходах без сторонньої допомоги [4, с. 205].
М. Руда, Т. Яремчук, М. Бортнікова (2021) Сайт Європейського парламенту (2022)	Циркулярна економіка (економіка замкненого циклу) передбачає відновлення, повторне використання, раціональне споживання ресурсів і дозволяє створити додаткову цінність. Циркулярна економіка спрямована, насамперед, на збереження енергії, економічно чисте виробництво та споживання [5, с. 213; 6].
А. Війкман, К. Сконберг (2017)	Циркулярна економіка – промислова відновна система, ідея якої полягає у тому, щоб замість викидання продуктів до того, як їхня цінність буде повністю реалізована, використовувати їх не тільки одноразово, але й багаторазово [7, с. 4].

На нашу думку, досліджувані процеси мають тісний взаємозв'язок в контексті забезпечення екології людини з впровадженням процесів інклюзії як необхідної складової дотримання прав людини. Вагому роль у досягненні реального успіху в цьому напрямі має розробка нових і вдосконалення існуючих механізмів та розширення інструментарію участі органів місцевого самоврядування, оскільки вони мають найближчий контакт з конкретними людьми, є провідниками інтересів держави. Осо-

бливо їх роль зростає в кризовий період, в умовах воєнного стану для збереження і примноження природного і соціального капіталу територій країни з одночасним забезпеченням рівних безбар'єрних можливостей доступу до його використання всіма зацікавленими сторонами для сталого існування та розвитку майбутніх поколінь.

Метою наукової роботи є розгляд основних практичних аспектів участі органів місцевого самоврядування в забезпеченні дотримання прав людини під час воєнного стану на основі використання і дотримання ними системних підходів «безбар'єрності» та принципів циркулярної економіки, а також аналіз ефективності таких заходів на прикладі конкретної установи, ключових успіхів й проблем та формування відповідних практичних рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення цієї проблематики загалом в Україні та на місцях зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні більшість розвинених країн світу використовують у своїй політиці такі напрями, як інклюзія та безбар'єрність, що формує значно ширші можливості для залучення різних груп громадян до соціально-економічних та політичних процесів. Тому лише комплексні підходи щодо усунення обмежень у суспільстві є успішним кроком щодо запровадження дієвих шляхів управління безбар'єрністю та стратегічними програмами суспільної й екологічної інтеграцій. Ефективна державна та місцева політики в цьому напрямі не лише захищатимуть фундаментальні суспільні права й права кожного громадянина та поліпшуватимуть комфортне проживання й розвиток в громаді, а й знижуватимуть загальну суспільну напругу та прискорюватимуть економічний розвиток держави в цілому і навпаки. Переколивим свідченням цього є Індекс соціальної мобільності Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), у якому Україна у 2020 р. посіла лише 46-те місце з 82 країн світу. Найгірші позиції ми маємо саме за показниками інклюзивності інститутів суспільної участі (79-те), доступу до технологій (64-те) та «life – long» навчання (55-те) [2, с. 16].

В українському соціумі й дотепер існує комплекс викликів стосовно проблем для груп маломобільності та їх можливостей безбар'єрної доступності до освіти, праці, послуг тощо. Актуальними залишаються питання формування прийнятного життєвого середовища у публічному просторі та доступності до об'єктів інфраструктури. Тож імплементація комплексних заходів щодо нівелювання таких викликів, як ніколи раніше, потребує інклюзивного діалогу з представниками цільових груп, залучення організацій громадянського суспільства, сталої співпраці, багатостороннього партнерства та відповідальності.

Україна, об'єднуючи зусилля з міжнародними партнерами та створюючи власні стратегії, нині робить потужні кроки задля підвищення рівня безбар'єрності суспільства. Зокрема, у 2020 р. наша країна стала учасницею міжнародного проєкту «Партнерство Біарріц», мета якого – консолідувати зусилля у забезпеченні гендерної рівності, досягненні рівних прав і можливостей у суспільстві та повна відсутність обмежень за будь-якими ознаками [2, с. 17].

З метою загального покращення добробуту кожного індивіда в Україні було також створено та розпочато реалізацію Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 р., завданнями якої є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей для реалізації прав, отримання послуг на рівні з іншими через об'єднання 1) фізичної (доступність фізичного оточення); 2) інформаційної (доступ до інформації у всіх формах); 3) цифрової (цифровізація публічного простору та його доступність); 4) суспільної та громадянської (рівна можливість участі у суспільних процесах); 5) освітньої (рівні можливості для освіти); 6) економічної (належні умови матеріального забезпечення та доступність праці) безбар'єрностей у всій сфері людського життя й політики [1].

У контексті новизни нашого дослідження щодо агрегації процесів формування безбар'єрності й запровадження принципів циркулярної економіки, вважаємо за доцільне запропонувати тлумачити таку взаємодію як «екологічна безбар'єрність» – така, що сприймає відходи як ресурс для подальшого використання, рівного та доступного для кожного, хто свідомий та відчуває себе відповідальним за своє майбутнє та майбутнє своєї планети й прагне долучитись до змін у суспільстві на рівних умовах.

Оскільки економічні процеси проходять на різних щаблях (макро-, мезо-, мікро-), циркулярній економіці на рівні громад властиві зміна поведінки та економіко-екологічної культури, формування нових моделей бізнесу, управління і спільної відповідальності та взаємодоповнюваності центральної, місцевої влади й зацікавлених сторін, раціональний підхід до поводження як з ресурсами, так і з відходами, що сприяє сталому управлінню та формує стійке та процвітаюче майбутнє як місцевій громаді, так і в цілому країні [11].

Визначаючи та поєднуючи два напрями сталості через категорії «безбар'єрність» (як інклюзивно-мобільну) та «циркулярна економіка» (соціально-екологічну та економічну) на основі дослідження процесів участі Звенигородської міської ради Черкаської області, ми провели детальний аналіз застосування нею зазначених вище підходів у період від початку війни [12], класифікували конкретні інструменти відповідно до напрямів

Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р. (Стратегії) з використанням такого напрямку безбар'єрності, як «екологічна безбар'єрність», а також сформулювали їх орієнтовну структуру (табл. 2).

Таблиця 2

Структуризація заходів Звенигородської міської ради Черкаської області, здійснюваних за воєнного стану (з 24.02 по 07.10.2022 р.), що відповідають ключовим напрямкам реалізації «Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»

Напрямок безбар'єрності, відповідно до Стратегії	Кількість проведених заходів, що можна віднести до одного / кількох напрямків	Частка заходів цього напрямку в їх загальній кількості (%)
Соціальна та громадянська	32	78
Освітня	11	26,8
Екологічна	9	22
Економічна	8	19,5
Фізична	1	2,4
Інформаційна	1	2,4
Цифрова	0	0
Разом заходів	41	100

Джерело: [12]

Виявилося, що найбільшу частку з проаналізованих заходів, здійснюваних Звенигородською міською радою за воєнного стану, які відповідають ключовим напрямкам реалізації Стратегії, посідають напрями «соціальна» та «громадянська» (близько 78% від загальної кількості реалізованих заходів), друге місце належить напрямку «освітня» (майже 27%), а третє – «екологічній» та «економічній» безбар'єрності (22% та 19,5% відповідно). Напрями «фізична», «інформаційна» і «цифрова» безбар'єрність мають питому вагу 2,4%, 2,4% та 0% відповідно.

Висновки. За отриманими результатами дослідження ми дійшли висновку, що механізм участі органів місцевого самоврядування у забезпеченні ефективної реалізації принципів безбар'єрності та циркулярної економіки на прикладі Звенигородської міської ради хоч і працює, але все ж є недостатньо ефективним з точки зору інституційного, інфраструктурного, соціально-матеріального та, найголовніше, екологічного забезпечення й регулювання. Тому серед шляхів удосконалення імплементації таких підходів пропонуємо:

1. Розробити відповідні механізми та інституційне середовище для впровадження «циркулярної економіки» (удосконалити систему логістики, якість доріг, розпочати суспільну трансформацію екологічної культури, побудувати систему взаємної відповідальності та двосторонньої взаємовигідності «навколишнє середовище – людина»).
2. Забезпечити безперервний зв'язок та комунікацію з громадою як потенційним споживачем та постійно здійснювати пошук нових можливостей для розвитку (іноземні інвестиції, мікрогранти, спільні проєкти, місцеві екологічні та бізнес-ініціативи тощо).
3. Більш активно працювати у сферах «інформаційної», «цифрової» й «фізичної» безбар'єрності за її ключовими напрямками.
4. У перспективі – розробити місцеву програму з реалізації Стратегії та включити в неї складову «екологічна безбар'єрність» з наголосом на циркулярній економіці та захисті екологічних прав людини й суспільства у кризових ситуаціях та, зокрема, у воєнний час.
5. Забезпечити якісну імплементацію та моніторинг програми, долучити громадськість та бізнес до її спільної реалізації й оцінки.
6. Налагодити співпрацю із соціально-спрямованими та екологічними ініціативами, зокрема, із Територіальним центром соціального обслуговування Звенигородської міської ради.
7. Цифровізувати послуги з урахуванням інтересів усіх категорій населення відповідно до вимог безбар'єрного середовища, активно впроваджувати просвітницькі заходи для просування цифрових технологій серед місцевого бізнесу та розширення їх застосування літніми людьми громади.
8. Посилити роботу у напрямі екологізації економіки – забезпечити належне управління і дотримання наявних економічних та екологічних умов, оновити нормативну базу, узгодити політику зі стейкхолдерами, постійно інформувати суспільство та створити місцевий екологічний бізнес-інкубатор, що опікуватиметься впровадженням принципів циркулярної економіки в практику.
9. Наполегливо працювати в напрямі досягнення вуглецево-нейтральної, екологічно стійкої, вільної від дискримінації, безбар'єрної та повністю циркулярної економіки громади.
10. Розробити «Філософію безбар'єрності та циркулярної економіки Звенигородської міської громади», популяризувати її ідеї, активно формувати позитивну громадську думку щодо її реалізації.

Реалізація зазначених заходів дозволить органам місцевого самоврядування, зокрема, Звенигородській міській раді Черкаської області, зробити успішними спроби забезпечення соціальної справедливості, зробити успішними спроби забезпечення соціальної справедливості,

вості, дотримання прав людини в умовах воєнного стану на засадах формування безбар'єрного середовища та принципів циркулярної економіки, створюючи умови для забезпечення належної якості життя членів громади в безпечному навколишньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <http://surl.li/хаоq>
2. Зубченко С.О., Каплан Ю.Б., Тищенко Ю.А. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2020. 24 с. URL: <http://surl.li/dhmkmt>
3. Богданов С., Мойса Б. Пропозиції до політики щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2017. URL: <http://surl.li/diqyo>
4. Кочубей Т. Загальні засади створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8. No. 2. P. 204–214. DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.6
5. Руда М.В., Яремчук Т.С., Бортнікова М.Г. Циркулярна економіка в Україні: адаптація європейського досвіду. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. SMEU. 2021. № 3 (1). С. 212–222. URL: <http://surl.li/dlbbf>
6. Circular economy: definition, importance and benefits. *European Parliament*. 2022. URL: <http://surl.li/dhmttd>
7. Війкман А., Сконберг К. Циркулярна економіка та переваги для суспільства (Дослідження стосовно Чеської Республіки та Польщі): Звіт про дослідження на вимогу Римського клубу за підтримки Фонду MAVA. 2022. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/The-Circular-Economy-CoR-UA-2.pdf>
8. Геєць В.М. Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
9. Паршин Ю.І. Забезпечення сталого економічного розвитку національного господарства: концепція та методологія: дис. д-ра екон. наук: 08.00.03. Дніпро, 2017. 494 с.
10. Сіденко В.Р. Глобальні структурні трансформації та тренди економіки України. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 1. С. 28.
11. Шебанін В.С. Решетілов Г.О. Циркулярна економіка регіону: теоретичний аспект. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. Вип. 4. С. 4–13. DOI: 10.31521/2313-092X/2021-4(112). URL: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2021/n112/n112v42021shebanin.pdf>
12. Інформаційний телеграм-канал Звенигородської міської ради. URL: <https://t.me/zvenmiskrada>